

dr hab., prof. uczelni Magdalena Żemojtel-Piotrowska

Warszawa, 08.06.2022

Centrum Psychologii Międzykulturowej

Instytut Psychologii

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

w Warszawie

Recenzja rozprawy doktorskiej

pt. *„An ecological dynamics perspective on playing styles of football teams: Analysis of performance determinants and multilevel modeling of eco-cultural constraints”*

mgr Donki Darpatovej-Hruzewicz

napisanej pod kier. prof. dr hab. Pawła Boskiego

Recenzowana rozprawa doktorska pt. *„An ecological dynamics perspective on playing styles of football teams: Analysis of performance determinants and multilevel modeling of eco-cultural constraints”* jest dziełem obszernym, liczącym wraz z załącznikami przeszło 400 stron. Przedmiotem pracy badawczej Doktorantki jest wieloaspektowa analiza stylów gry drużyn piłkarskich, z uwzględnieniem specyfiki ligowej (wewnątrz lig i na poziomie krajowym) i znaczeniem składu drużyny (jej wielokulturowości) dla skuteczności gry drużyny. Tak określony cel badawczy powoduje, że jest to praca przede wszystkim wpisująca się w dziedzinę psychologii sportu, z wyraźnym uwzględnieniem psychologii zarządzania. Zgodnie z tym, co deklaruje sama Autorka dysertacji, jest to praca interdyscyplinarna, osadzona w nurtach ekologiczno-dynamicznym, sportowo-psychologicznym (psychologii sportu) i międzykulturowym. Aspekt międzykulturowy jest istotnie obecny, jednak nie jest on wiodącym w pracy. Z tego względu, iż moja działalność naukowa i obszar zainteresowań dotyczy psychologii międzykulturowej, ze szczególnym naciskiem na metodologię tych badań, skoncentruję się na tym obszarze pracy.

Ocena formalna pracy

Układ pracy od strony formalnej spełnia wymogi rozprawy doktorskiej, jednak należy zaznaczyć, że jest on nie do końca typowy i miejscami nie w pełni logiczny. Całość pracy obejmuje 5 obszernych rozdziałów, rozdział wstępny teoretyczny, trzy rozdziały teoretyczno-empiryczne i rozdział końcowy, podsumowujący. Praca składa się z trzech wyraźnie odrębnych części, każda z nich zogniskowana jest wokół odrębnego problemu badawczego, co więcej odwołując się do nieco odmiennych paradygmatów. Każda z tych części zawiera osobną część teoretyczną i metodologiczną. Taki zabieg nie musi być nieprawidłowy, jednak wymaga od Autorki dużych zdolności integracji treści i wykazania powiązań między trzema częściami. Praca istotnie kończy się rozdziałem podsumowującym i integrującym. Nie jestem przekonana co do decyzji Autorki co do kolejności rozdziałów. O ile identyfikacja stylów gry powinna być dokonana na początku, o tyle zapewne łatwiejsze w odbiorze byłoby omówienie ich uwarunkowań kulturowych, a następnie pokazanie, jak wyróżnione style gry przekładają się na skuteczność drużyny. Jednak logika ta wynika z przyjętej strategii badawczej. Część piąta zawiera jasno określone cele pracy i pewne osobiste wyjaśnienie zainteresowań Doktorantki.

Przyznam, że ta część wstępna do rozdziału V umieszczona na samym początku rozprawy na pewno ułatwiłaby mi czytanie całości pracy, gdyż nadaje ona (zbyt późno) pewne ramy bardzo rozbudowanemu projektowi. Praca została napisana dość przystępnym językiem (i jest to zasadniczo poprawny i bogaty język angielski, choć z pewnymi błędami, zwłaszcza widocznymi w części empirycznej). Układ treści utrudnia miejscami śledzenie tekstu. Szczególnie niefortunnym zabiegiem jest umieszczanie sporych fragmentów tekstu w formie przypisów dolnych. Wskazuje to na pewne problemy z syntezą i organizacją wyводу – przypisy dolne powinny zawierać jedynie drobne informacje uzupełniające. Natomiast umieszczanie w nich definicji kluczowych pojęć (jak, np. afordancji) czy całych opisów teorii utrudnia znacznie koncentrację na głównej treści i zakłóca logikę wyводу. Praca zawiera też sporą liczbę powtórzeń – np. wprowadzenie jest nadmiernie szczegółowe, poszczególne terminy są definiowane w sposób niesystematyczny, w różnych miejscach pracy. Ogólnie, całościowa integracja pracy pozostawia wiele do życzenia. Przykładowo, interpretacja wyników badań w świetle psychologii międzykulturowej ma swoje uzasadnienie we wszystkich częściach pracy, zwłaszcza w badaniu 2. Zamiast tego otrzymujemy dość techniczny opis wyników, zwłaszcza dotyczących różnorodności kulturowej drużyny. Praca jest zasadniczo napisana zgodnie z wymogami APA, zawiera dość sporą liczbę wykresów, jednak nie zawsze są one w pełni czytelne i ich estetyka często nie odpowiada typowym wymogom tekstu naukowego (choć są one niewątpliwie dopracowane graficznie). Tabele są skonstruowane zgodnie z wymogami APA, jednak raportowanie niemal wszystkich wartości statystyk do 3 (albo więcej) miejsc po przecinku jest niezgodne z praktyką badań psychologicznych, wyniki raportowane w tekście są niezgodne z APA, wykresy ilustrujące wyniki nie zawsze są starannie opisane (dotyczy to zwłaszcza nadużywania akronimów).

Ocena merytoryczna

Rozprawa doktorska mgr Donki Darpatovej-Huzewicz jest dziełem ambitnym i obszernym. Interdyscyplinarność pracy jest istotnie widoczna, choć główny nacisk położono na paradygmaty psychologii sportu. Obszerność rozdziału pierwszego uzasadniałaby podzielenie go na mniejsze rozdziały, zogniskowane wokół konkretnych pojęć. W części teoretycznej zwraca uwagę dbałość o szczegół i bardzo solidny przegląd wyników badań, nie tylko dotyczących piłki nożnej, ale różnych dyscyplin sportowych. Doktorantka pokusiła się o przedstawienie pewnego zarysu historycznego tradycji gry w piłkę nożną i spróbowała osadzić ten zarys także w kontekście kulturowym, nawiązując do stylów gry obecnych w różnych ligach narodowych. Zabrakło mi w tym miejscu nieco bardziej pogłębionego nawiązania do badań z zakresu psychologii kulturowej, jak na przykład do wartości kulturowych czy aksjomatów społecznych. Doktorantka zdecydowała się na podzielenie części teoretycznej na kilka fragmentów – zasadnicza część omówiona została w rozdziale pierwszym, jednak każdy z następujących rozdziałów poświęconych badaniom jest opatrzony całkiem pokaznym wprowadzeniem, w którym przedstawione są kolejne teorie. Taki zabieg bardziej przypomina układ podręcznika niż typowej rozprawy doktorskiej. Utrudnia też logikę wyводу, zmuszając Doktorantkę do przypominania już wprowadzonych treści w dalszych częściach pracy (np. interpretacja stylów gry narodowych w kontekście wartości kulturowych wymaga nawiązania do wcześniej opisanych stylów gry charakterystycznych dla poszczególnych lig narodowych). Same różnice w stylach gry zostały przedstawione szczegółowo, wskazując na dobrą orientację Doktorantki w badaniach z dziedziny psychologii sportu realizowanych w różnych kręgach kulturowych. Nie jest to zatem praca zdominowana przez perspektywę psychologii amerykańskiej (czy tzw. zachodniej, a dokładniej typu WEIRD). Jednak, słusznie, Autorka tytułuje podrozdział „perspektywa socjo-historyczną”, gdyż psychologii międzykulturowej za bardzo tam nie ma. Zwłaszcza w kontekście tematu brakuje już w tym miejscu solidnego

omówienia i nawiązania do modelu eko-kulturowego Johna Berry'ego, który wyjaśnia wpływ środowiska na kształtowanie się zachowań i procesów poznawczych człowieka. Są to te czynniki, które i dla samej Autorki wydają się szczególnie istotne w wyjaśnianiu stylu gry drużyn piłkarskich. Do tego modelu nawiązuje w sposób pełny dopiero w rozdziale końcowym. Do czynników stricte kulturowych Doktorantka nawiązuje późno, dopiero w rozdziale IV. W pierwszym rozdziale rzuca się w oczy znajomość licznych teorii nie tylko z dziedziny psychologii sportu, ale i funkcjonowania w małych grupach. Głównym problemem koncepcyjnym jest natomiast sama operacjonalizacja stylu gry. Jest on de facto utożsamiany ze sposobem osiągania celu, przy czym Autorka jednocześnie skupia się na skuteczności samej gry. W ten sposób dochodzi do pewnego pomieszania pojęć – czymś innym jest skuteczność, a czym innym aspekt stylistyczny. Przykładowo, opisywany przez Doktorantkę styl brazylijski jest określany jako „piękny”, co sugeruje, że drużyny piłkarskie w tej lidze nie tylko skupiają się na tym, by wygrać rozgrywkę, ale by dostarczyć widzom doznań estetycznych, co niekoniecznie musi przekładać się na skuteczność. Ten brak precyzji (czy może zawężenia) tematu pracy powoduje, że Doktorantka próbuje wyjaśniać bardzo szerokie (i bardzo trudne do wyjaśnienia) zagadnienia – styl i skuteczność jednocześnie, dochodząc w końcu do próby opisanego wszelkich zachowań (*performance*) drużyny na boisku (co w sposób logiczny prowadzi do próby ujęcia systemowego). Sama ambicja i rozmach jest przez to bardziej odpowiednio dla rozprawy habilitacyjnej niż doktorskiej, gdyż Doktorantka próbuje modelować pewne bardzo złożone zjawisko (zachowanie drużyn na boisku), zamiast wyjaśniać konkretny problem (systematyzacja stylów gry i różnice w stylach gry). Częścią pracy jest dość zawiły model własny. Konkludując, wstęp teoretyczny pokazuje złożoność procesu wnioskowania i odwagę w podejmowaniu trudnych i ambitnych wyzwań badawczych, jednak cel ten wydaje się niemożliwy do zrealizowania w ramach pracy doktorskiej. Główną przeszkodą wydaje się tu przede wszystkim przyjęty paradygmat skoncentrowany na wykonaniu. Natomiast dobrą stroną pracy jest przekonujące uzasadnienie teoretyczne dla kryteriów przyjętych przy analizie stylów wykonania właśnie, który został w pracy dokładnie i jasno przedstawiony.

Praca nie jest wolna od pewnych uproszczeń, zapewne spowodowanych chęcią przedstawiania wszelkich znanych Doktorantce ujęć w jakiś sposób odnoszących się do psychologii sportu. Szczególnie problematyczny jest sposób zaprezentowania w pracy ujęcia ewolucyjnego, które jest po prostu opisane częściowo błędnie, a częściowo w sposób nadmiernie uproszczony. Przykładowo, teoria rozwoju ludzkiego R. Ingleharta i C. Welzela nie jest przykładem ujęcia ewolucyjnego w znaczeniu psychologii ewolucyjnej, jest to raczej model historiozoficzny, pokazujący ewolucję społeczeństw, a nie ludzi. Cały ten krótki podrozdział jest zresztą mocno ogólnikowy i w zasadzie niewiele wnosi do pracy, pokazując dość ograniczoną orientację w tym temacie. A szkoda, bo istotnie ujęcie ewolucyjne dostarcza sporo wiedzy na temat męskich koalicji, rywalizacji międzygrupowej, czy koncentracji na zdobywaniu zasobów (m.in. tłumaczą, choć po części, czemu piłka nożna pierwotnie rozwinęła się jako sport uprawiany przez mężczyzn). Zapewne w każdym ujęciu obecnym w psychologii (a także socjologii, zarządzaniu, czy innych naukach społecznych) dałoby się znaleźć wartościowe odniesienie do gry piłkarskiej, jednak lepsze wrażenie zrobiłoby pogłębione spojrzenie na wybrane teorie zamiast skrótowe wspomnienie o ich. Jednak, całościowo, praca Doktorantki wyróżnia się bogactwem odniesień i próbą integracji nieraz bardzo odległych podejść teoretycznych i badawczych. Szczególnie klarownie Doktorantka prezentuje zagadnienia osadzone w paradygmacie poznawczym, ukazując zdolność logicznego wnioskowania (np. wstęp do rozdziału III). Rozdziały od drugiego do czwartego stanowią opis

badani własnych, obudowany szerokimi wstęgami teoretycznymi. Do ich treści odniosę się niżej. Rozdział piąty stanowi syntetyczne i dobrze uporządkowane podsumowanie pracy, w tym – rozbudowane implikacje praktyczne, które nie dziwią biorąc pod uwagę praktykę zawodową Doktorantki jako psychologa sportu. Jest to przykład bardzo udanego powiązania zainteresowań praktycznych z naukowymi. Samo uzasadnienie dla proponowanego przez Doktorantkę modelu teoretycznego nie jest dla mnie przekonujące (bo nie zbadano bezpośrednio procesów poznawczych, są one jedynie bardzo pośrednio wnioskowane), jednak model ten może posłużyć jako wstęp do dalszej pracy naukowej.

W dalszej części recenzji skoncentruję się na kwestiach metodologicznych. Badanie pierwsze miało na celu identyfikację stylu gry w drużynach piłkarskich. Doktorantka wykorzystwała w tym celu imponujące dane zastane, stąd jej materiał badawczy nie budzi żadnych zastrzeżeń. Kryteria oceny stylu gry zostały solidnie i przekonująco wyjaśnione. Natomiast pewne wątpliwości budzi sama strategia analityczna. Doktorantka wykazuje się w tym miejscu znajomością (bardziej teoretyczną) nowoczesnych podejść analitycznych (np. uczenia maszynowego; *machine learning*) i zdaje się rozumieć znaczenie izomorfizmu, znów wykazując godną uwagi świadomość metodologiczną, jednak w identyfikacji stylów gry pozostaje na etapie analiz eksploracyjnych i analiz skupień, a izomorfizm sprawdza „na oko”. Naturalnie, skoro wyniki PCA ukazały inną liczbę wymiarów na poziomie wyników indywidualnych (raz są to trzy raz cztery czynniki) i na poziomie lig (krajów), trudno się spodziewać, że bardziej zaawansowana analiza wielopoziomowa pokaże coś innego. Doktorantka dość na siłę doszukuje się trzech wymiarów na poziomie lig, nie używając żadnych testów statystycznych (choćby tak prostych jak ϕ Tuckera). W związku z tym nie możemy mówić o wykazaniu izomorfizmu między poziomami. Stosowanie w tym kontekście używanie terminów „czynniki” czy „metryczny” nie ma uzasadnienia (bo siły ładunków czynnikowych nie zostały porównane). O ile do identyfikacji stylów gry EFA (czy PCA) jest metodą uzasadnioną, jednak skoro już udało się zidentyfikować czynniki (wskaźniki) tworzące określone style gry, należałoby je potwierdzić w analizie konfirmacyjnej (CFA) i kros-walidować na próbie drugiej. Analiza skupień odbyła się na poziomie drużyn, zatem poznaliśmy grupy drużyn (konkretnie, lig narodowych) grających podobnie. Natomiast chyba nie poznaliśmy do końca wymiarów gry i sposobu ich identyfikacji (modelu pomiarowego). W tym zwłaszcza miejscu zabrało mi pogłębionej interpretacji wyników – co oznacza skład narodowy skupień? Jak można go kulturowo (odnosząc się do czynników związanych z wartościami, systemem społeczno-politycznym, poziomem funkcjonowania ekonomicznego, politycznego, stosunku ról płciowych) wyjaśnić? W badaniu drugim nie sprawdzono założeń regresji (np. poziom zamożności kraju mógł być silnie skorelowany z wydatkami na sport), sposób raportowania jest niezgodny z APA, rysunki nie zawierają pełnych wyjaśnień dla stosowanych skrótów. Nie sprawdzono też równoważności pomiarowej dla wyróżnionych stylów gry, tak więc analizy wielopoziomowe byłyby nieuprawnione. Skądinąd, brak efektu między-ligowego nie oznacza, że analizy te są pozbawione sensu, a jedyne, że efektu nie ma. Samo w sobie jest to wynik, który warto zinterpretować (pod warunkiem spełnienia założeń do MLM). Natomiast Doktorantka sprawdziła moc badania, wykazując, że wielkość próby jest bardzo dobra. W badaniu 2 brakuje macierzy korelacji. Byłby on szczególnie interesujący w odniesieniu do stylów gry (na ile są one od siebie niezależne). Natomiast dyskusja badania drugiego jest bardzo interesująca, wskazując na bardzo dobrą znajomość psychologii sportu i realiów samej gry. Jest ona w dużej mierze zdroworozsądkowa, ale bardzo wnikliwa i logiczna. Rozdział czwarty zawiera odniesienia do kulturowych wyznaczników stylu gry i jego celem jest zbadanie korelatów typowych dla ujęcia międzykulturowego, takich jak wartości czy

wymiary kultur (np. w ujęciu GLOBE). Jednak, co zaskakujące, Doktorantka sprawdza przy tym, jak style gry wiążą się z liczbą kar (żółtych kartek), które mają służyć jako pomiar agresji. Jednak, jak odróżnić agresję od stylu gry? Chyba, że styl gry zostanie określony tylko i wyłącznie jako sposób wykonania (por. wątpliwości terminologiczne opisane wyżej). Badanie trzecie jest poprzedzone badaniem pilotażowym. Dobór wskaźników do badania pilotażowego nie jest w pełni uzasadniony teoretycznie. Przykładowo, Doktorantka (słusznie) krytykuje podejście metodologiczne Hofstede do pomiaru wymiaru indywidualizmu, jednak używa wymiaru kolektywizmu z tego projektu w swojej pracy (podczas gdy wymiar GLOBE byłby bardziej adekwatny). Nie jest jasne, czemu uwzględniono wskaźnik zabójstw, skoro na podstawie teorii Van De Vlierta kulturę konfliktu zoperacjonalizowano jako faworyzację grupy własnej, itd. Wyniki analizy mocy dla badania pilotażowego są zaprezentowane dopiero przy badaniu właściwym, stąd nie wiadomo zawczasu jak niska była moc omawianego badania. Od strony technicznej, analizy wielopoziomowe są wykonane zasadniczo prawidłowo, choć bez sprawdzenia równoważności pomiarowej dla stylów gry między ligami. Hipotezy dotyczące badania 3 są częściowo nietestowalne – Doktorantka zakłada, że będą one po części nieistotne i jednocześnie zakłada ich kierunek. Kryteria dotyczące wielkości próby (liczby grup i liczby jednostek wewnątrz grup) dotyczą efektów prostych i są nieco przestarzałe, jednak symulacje wykonane przez Doktorantkę wskazują na dobrą znajomość zagadnienia i są prawidłowe. Opis wyników w badaniu trzecim ma nieprawidłową strukturę, de facto można go określić jako chaotyczny. Selekcja finalnego modelu do analiz wielopoziomowych została oparta o obliczenia, a zatem jest integralną częścią wyników, a nie planu analitycznego, w którym nie umieszcza się konkretnych rezultatów analizy wielopoziomowej, a jedynie można opisać logikę włączania predyktorów do kolejnych modeli. Testowanie założeń do analiz MLM został przedstawiony po opisie wyników tych analiz. Sam opis wyników zawiera zaskakujące błędy (np. wynik nieistotny jest interpretowany jako istotny - s. 261, 263). Rysunki i tabele w tej części pracy znów są niezgodne z APA7, a wykresy nie zawierają wyjaśnień akronimów.

Wreszcie, osobno omówię interpretację wyników badań własnych Doktorantki w świetle psychologii międzykulturowej. Doktorantka przyjęła tu (zgodne z moim i Promotora, choć niekoniecznie jedynie możliwe) założenie, że psychologia międzykulturowa jest osadzona w nurcie psychologii społecznej. Istotnie, Doktorantka odwołuje się (raczej powierzchownie) do skryptów kulturowych, które mają wpływ na postrzeganie sytuacji i wynikające z nich zachowania. Perspektywa psychologii międzykulturowej jest bardzo powierzchownie zarysowana we wstępie do badania drugiego (rozdział trzeci) i bardziej solidnie we wstępie do badania trzeciego (rozdział czwarty). W rozdziale trzecim na poziomie koncepcyjnym, Doktorantka odnosi się jedynie do bardzo wąskiego wycinku tego ujęcia, a mianowicie kulturowej różnorodności składu drużyn. Sam przegląd literatury w tym miejscu robi wrażenie dość przestarzałego. Jednak, całość tego przeglądu wiąże się ściśle z tematyką psychologii sportu. Elementy psychologii międzykulturowej można odnaleźć wprost w modelu teoretycznym zaproponowanym przez Doktorantkę. Pojawia się on w połowie pracy (s.148) i istotnie dość dobrze porządkuje uwzględniane zmienne. Dwa moderatory mają charakter ekonomiczny, trzeci odnosi się do różnorodności kulturowej drużyny. Model ten jest dobrze zilustrowany wynikami badań, jednak brakuje jasnego przejścia od poziomu konkretnych wyników badań do poziomu teoretycznego. Przykładowo, z przedstawionego w pracy przeglądu badań wiemy, że drużyny wykazują różny poziom skuteczności zależnie od poziomu wydatków danego kraju na sport i że poziom skuteczności wiąże się z różnymi stylami gry. Brakuje jednak jasno przedstawionego wnioskowania typu: skoro A (styl) wiąże się z B (poziom wydatków), a B wiąże się z C (skuteczność), to A (styl) wiąże się z C (skuteczność)

poprzez B. Doktorantka formułuje przy tym dość precyzyjne oczekiwania co do konkretnych stylów gry i ich związku ze skutecznością, co jest zaletą. Natomiast koncepcyjna różnica między modelem przedstawionym na Rys. 14 i 15 nie jest wyjaśniona. Model z rys. 15 zrównuje style gry i pozycję ekonomiczną drużyny jako równoważne predyktory skuteczności z uwzględnieniem różnorodności kulturowej jako moderatora. Te dwa modele wskazują na podstawowy problem pracy: nadmiar zmiennych i próbę wyjaśniania złożonych zjawisk (skuteczności gry) przy pomocy dość luźno powiązanych zmiennych (stylów gry, różnych czynników ekonomicznych dotyczących i drużyny i sytuacji kraju oraz różnorodności kulturowej drużyny). Różnorodność drużyny jest dobrze zoperacjonalizowana na poziomie technicznym, jednak ponownie brakuje odniesienia do wiedzy z zakresu psychologii międzykulturowej. Odniesienie do perspektywy międzykulturowej na poziomie koncepcyjnym pojawia się w pełni dopiero w czwartym rozdziale. Wspomniany wcześniej brak nawiązania do wiedzy, którą wykazuje Doktorantka we wprowadzeniu do badania trzeciego jest w tym świetle zaskakujący. Rozdział czwarty zawiera dobry przegląd teorii – nie jest on kompletny i wyczerpujący, jednak ukazuje skoncentrowanie Doktorantki ściśle na psychologii sportu. Doktorantka w sposób pomysłowy nawiązuje do psychologii geograficznej Everta Van de Vlierta i wsp., ukazując związki klimatu z faworyzowaniem grupy własnej, przedstawia pokrótce wymiar indywidualizmu-kolektywizmu oraz wymiary wartości w ujęciu Ronalda Ingleharta i Chrisa Welzela, oraz wybrany aspekt modelu GLOBE (kolektywizm grupowy). Znowu, dość podobnie jak w rozdziale pierwszym, wybrane teorie omawiane są dość skrótowo i w ścisłym powiązaniu do stylów gry i psychologii sportu. Część ta sprawia wrażenie, jakby Doktorantka posiadała szeroką wiedzę (np. bardzo trafny tym razem przypis dolny dotyczący metodologii stosowania wartości kulturowych w badaniu własnym), jednak nie potrafiła jej przekazać w sposób pełny. Proponowane hipotezy mają sens, jednak są bardzo powierzchownie uzasadnione. Bardziej wynikają one z wyników uprzednich badań niż z dogłębnej analizy teoretycznej. Jeszcze bardziej potęguje to wrażenie przeprowadzenie badania pilotażowego, które jest de facto eksploracją pod kątem postawionych problemów badawczych, a w warstwie operacyjnej po prostu nie odpowiada predykcjom teoretycznym (w odróżnieniu od badania właściwego). W przypadku pogłębionej analizy teoretycznej ta część pracy byłaby zbędna. Co więcej, niska moc badania pilotażowego czyni je w praktyce nieprzydatnym i mogłoby ono z powodzeniem zostać usunięte z pracy.

Konkludując, jest to zasadniczo praca spełniająca podstawowe wymogi formalne stawiane pracom doktorskim, jednak jest to praca trudna do jednoznacznej oceny. Z jednej strony, na wyróżnienie zasługuje bogactwo teorii, pojęć i różnorodność przyjętych rozwiązań metodologicznych. Doktorantka wykazuje się bardzo dobrą orientacją w temacie psychologii sportu, niezłą – w psychologii poznawczej i psychologii międzykulturowej (choć raczej wybiórczo przedstawioną) oraz wysoką erudycją. Z drugiej strony, wykazuje Ona skłonność do nadmiernej komplikacji, zbytniego uszczegółowienia, które jest niedopasowane do problemu badawczego. Przykładowo, Doktorantka de facto identyfikuje style gry, a następnie sprawdza, z czym się one wiążą. Ta decyzja jest podyktowana logiką badawczą, a nie logiką wywodu teoretycznego. Pewne wyjaśnienie takiego stanu rzeczy widzimy w rozdziale piątym, w którym Doktorantka szczerze przedstawia ewolucję programu badawczego i jej własnych zainteresowań. Praca wiernie oddaje ten proces.

Analiza wyznaczników stylów gry jest ograniczona do czynników stricte kulturowych (badanie trzecie) a nie poznawczych, na pewno nie w sposób, jaki jest przedstawiony w części teoretycznej. Z tego względu część metodologiczna i część teoretyczna nie są ze sobą w pełni zintegrowane, a sama część teoretyczna roi się od licznych pojęć, często dość luźno związanych z głównym tematem pracy, czy wręcz zbędnych. Wskazuje to na problem z integracją i syntezą

wiedzy, który jednak może pojawić się na dalszych etapach kariery naukowej, bo Doktorantka jest sprawną i czytelną badaczką. Podobnie kwestia poziomu merytorycznego wygląda od strony metodologicznej – elementy bardzo dobre i wybitne (jak świetny dobór próby, bardzo dobrze uzasadniona procedura doboru wskaźników, zastosowanie analiz wielopoziomowych, obliczenia mocy) współwystępują z elementami wątpliwymi i stosowaniem metod obecnie uznawanych za przestarzałe, czy wręcz błędne (jak sprawdzanie izomorfizmu wyłącznie za pomocą analizy ekologicznej), interpretowanie wyników nieistotnych jako istotnych. Dobrym przykładem jest próba zastosowania analizy wielopoziomowej – nie ma ona większego sensu bez sprawdzenia równoważności pomiarowej wymiarów stylu gry (czego nie zrobiono), a decyzja o zarzuceniu tej analizy w badaniu 2 jest bardzo powierzchownie wyjaśniona (brak efektu międzygrupowego dla lig co do poziomu skuteczności, który zresztą nie został zaraportowany). Opis MLM w badaniu trzecim, choć poprawny technicznie, jest bardzo nieuporządkowany.

Podsumowanie

Recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymogi dotyczące rozpraw doktorskich. Układ pracy jest zasadniczo poprawny, pewne trudności wynikają z bardzo ambitnego i szerokiego ujęcia tematu, który Doktorantka z różnym powodzeniem próbowała zintegrować. Rozprawa jest oparta o szeroki i aktualny dobór piśmiennictwa, jest to praca interdyscyplinarna. Doktorantka wykazuje się wysoką świadomością metodologiczną i sprawnością w wykonywaniu rozmaitych analiz statystycznych, w tym tych właściwych dla psychologii międzykulturowej. Praca jest dziełem oryginalnym, prezentującym znaczną liczbę interesujących wyników, które Doktorantka w sposób prawidłowy interpretuje i osadza w istniejących koncepcjach teoretycznych. Doktorantka wykazuje zdolności logicznego i wystarczająco dojrzałego sposobu wnioskowania naukowego. Pomimo wskazanych wyżej niedociągnięć rozprawa doktorska świadczy jednoznacznie o kompetencjach Doktorantki do samodzielnego prowadzenia pracy badawczej i formułowania nawet ambitnych programów badawczych. Próba stworzenia autorskiego modelu teoretycznego wykracza poza wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Mimo rozmachu pracy nie zasługuje ona moim zdaniem na wyróżnienie ze względu na wymienione wyżej problemy koncepcyjne i metodologiczne. Jest to jednak praca wartościowa.

Ocena końcowa

Ja, niżej podpisana, stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska **mgr Donki Darpatovej-Huzewicz** spełnia warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku o szkolnictwie wyższym i nauce i wnioskuję do Rady Dyscypliny Psychologia Uniwersytetu SWPS o dopuszczenie **mgr Donki Darpatovej-Huzewicz** do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. prof. uczelni, Magdalena Żemojtel-Piotrowska